

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МЕТОДИКИ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ. ЧАСТИНА 3. НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Наталія Ушакова

докт. пед. наук, професор, завідувач кафедри мовної підготовки
Навчально-наукового інституту міжнародної освіти
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(61022, Харків, Майдан Свободи, 4); e-mail: ushakova.khnu@gmail.com;
orcid: <http://orcid.org/0000-0003-4917-7934>

Оксана Тростинська

канд. філол. наук, доцент кафедри мовної підготовки
Навчально-наукового інституту міжнародної освіти
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(61022, Харків, Майдан Свободи, 4); e-mail: okasana@ua.fm;
orcid: <http://orcid.org/0000-0002-2999-629X>

Ірина Кушнір

канд. пед. наук, доцент кафедри мовної підготовки
Навчально-наукового інституту міжнародної освіти
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(61022, Харків, Майдан Свободи, 4); e-mail: irina.kushnir.83@gmail.com;
orcid: <http://orcid.org/000-0002-4349-9652>

Стаття є черговою частиною серії науково-методичних досліджень становлення та розвитку методики мовної підготовки іноземних студентів класичного університету. У попередніх наукових розвідках проаналізовано становлення концептуальних засад мовної підготовки освітніх мігрантів різних профілів навчання, історію, принципи та особливості мовної освіти здобувачів вищої освіти немовних і філологічних спеціальностей на прикладі роботи кафедри мовної підготовки І ХНУ імені В.Н. Каразіна.

Частина третя присвячена аналізу проблем і напрацювань кафедри у викладанні української мови як іноземної. Поступовий перехід на викладання державної мови здійснювався з кінця 90-х років ХХ століття. Це вимагало переосмислення методичних підходів і засад, розробки принципів і положень методики викладання української мови як іноземної та навчально-методичного забезпечення освітнього процесу.

Дослідницьким інструментом статті як частини серії є метод системного аналізу наукового доробку фахівців кафедри щодо лінгвістичних проблем української мови, характеристика дисертаційних досліджень, наукових публікацій, лінгводидактичних напрацювань та їхнього методичного втілення. Висвітлено також основні етапи становлення методичних засад викладання української як іноземної в класичному університеті, оптимальні методи навчання аспектів мови, формування вмій видів мовленнєвої діяльності, міжкультурного спілкування.

Авторами визначено основні науково-методичні засади та складники організації навчального процесу (зокрема розроблення програми як одного з основних чинників створення методичного та інформаційного забезпечення мовної підготовки іноземних студентів, які навчаються у ЗВО України). Автори статті спиралися на викладену в першій статті серії концепцію мовної освіти іноземців, структуру сучасної освітньої парадигми, аналіз впливу компетентнісного підходу на створення освітньо-професійних і робочих навчальних програм для іноземних студентів.

Проаналізовано навчально-методичні посібники та підручники з української мови, що забезпечують формування всіх складників комунікативної компетентності освітніх мігрантів під час засвоєння мови в новому соціокультурному оточенні, в академічному просторі українського класичного університету.

***Ключові слова:** іноземні здобувачі вищої освіти, класичний університет, українська мова як іноземна.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. У перших двох статтях серії науково-методичних досліджень становлення та розвитку методики мовної підготовки іноземних студентів класичного університету проаналізовано концептуальні засади мовної підготовки іноземних студентів різних профілів навчання, історію, принципи та особливості мовної освіти іноземних студентів на прикладі роботи кафедри мовної підготовки І ХНУ імені В.Н. Каразіна. Заснована у 1964 році, кафедра послідовно забезпечувала навчання іноземців російської мови, яка на той час була для іноземних студентів засобом отримання вищої освіти (студенти немовних спеціальностей) та метою навчання (студенти мовних спеціальностей), а також мовою спілкування у російськомовному соціокультурному оточенні східних регіонів України. З кінця 90-х років ХХ століття кафедра поступово здійснювала перехід на викладання української мови, що вимагало переосмислення методичних підходів і засад, розробки принципів

та положень методики викладання української мови як іноземної та забезпечення освітнього процесу навчально-методичною літературою.

Перший досвід навчання української мови іноземців (Н. Ушакова, О. Тростинська) був набутий у роботі з американськими стажистами, які навчалися в університеті за міжнародними угодами про обмін студентами між США та Україною, та в'єтнамськими студентами, які навчалися на філологічному факультеті за спеціальністю «українська мова та література». З 2002 року курс «Українська мова за професійним спрямуванням» було включено до навчальних планів усіх спеціальностей на всіх факультетах. Розробка навчальної програми до курсу та навчально-методичних матеріалів для іноземців, що вивчали цей курс, була здійснена О. Тростинською, яка на той час керувала роботою секції української мови. Активну участь у роботі секції брала доцент кафедри Л. Бей. Було вивчено комунікативні потреби іноземних громадян різних категорій (диференціація здійснювалася залежно від напрямів, спеціалізації, етапів навчання, існуючої бази знань і рівня мовної підготовки та враховувала мовну ситуацію на сході України) щодо володіння українською мовою, відповідно до чого було розроблено принципи порівняльного навчання української мови та створені авторські методики до курсів «Українська мова для російськомовних іноземців» (О. Тростинська), «Ділова українська мова для іноземців» (Л. Бей), «Теорія і практика перекладу (українська – російська мови) для іноземних студентів факультету іноземних мов» (О. Тростинська). Результати цієї роботи було викладено у низці наукових публікацій [5; 6; 18; 22; 23].

Аналіз актуальних досліджень. Розроблені теоретичні положення методики викладання української мови як іноземної було реалізовано у робочих навчальних програмах та «Єдиній типовій навчальній програмі з української мови для студентів-іноземців основних факультетів нефілологічного профілю вищих навчальних закладів України III-IV рівнів акредитації» за редакцією О. Тростинської та Н. Ушакової [8]. (Пізніше до цієї програми було створено підручник «Українська мова для іноземних студентів I курсу нефілологічних спеціальностей» [33]). Науково-методичні пошуки викладачів кафедри було узагальнено у науковому проекті «Викладання української мови різним

категоріям іноземних громадян, що живуть і навчаються в Україні», який отримав грант фонду фундаментальних досліджень ХНУ імені В.Н. Каразіна (розробники – Л. Бей, І. Петров, О. Тростинська, Н. Ушакова). У межах проекту було створено навчальний комплекс з української мови, до якого увійшли підручник «Українська мова для російськомовних іноземних студентів» [17], посібник із країнознавства «Знайомтесь – Україна» [31] та збірник тестів [4].

До роботи секції української мови також долучилася викладач І. Кожушко (досліджувала проблеми підготовки майбутніх викладачів української мови як іноземної [19] й інноваційні підходи і методи викладання експрес-курсу української мови як іноземної [10]).

Теоретичні пошуки та набутий викладачами кафедри практичний досвід навчання іноземців української мови було узагальнено у концептуальних засадах викладання української мови як іноземної, розроблених Н. Ушаковою й О. Тростинською та втілених у Концепції мовної освіти іноземців у ЗВО України [32].

Забезпечення високого рівня навчання іноземних студентів української мови вимагало залучення до навчального процесу висококваліфікованих науково-педагогічних працівників, наукові розробки яких присвячено питанням української лінгвістики та літературознавства. Так, у своєму дисертаційному дослідженні Н. Карпенко проаналізувала структуру, семантику і функції неподільних дієслівно-іменникових сполук у сучасній українській мові [9]. Предметом наукових пошуків О. Алпатової стала об'єктивація поняття «виховання» в українській фразеології [3]. Об'єктом наукових розвідок І. Кожушко було формування концептосфери «мобільний зв'язок» в українській мовній картині свята та її реалізація у публіцистичному, художньому та інтернет-дискурсі [11.]. Дисертація К. Вакуленко присвячена вивченню ролі Олекси Мишніча у дослідженні давньої української літератури [7].

Поява нового контингенту іноземних учнів – магістрантів медичного факультету, які навчаються англійською мовою, стала черговим етапом у роботі кафедри, пов'язаним зі зміною освітньої парадигми, пошуком шляхів формування україномовної комунікативної компетенції іноземців, для яких вивчення державної мови країни перебування передусім мало забезпечити потреби академічного спілкування та проходження навчальної

практики у медичних закладах. Підґрунтям викладання української мови для означеного контингенту іноземців стали наукові пошуки викладачів кафедри Т. Алексеєнко, І. Кушнір, Н. Ушакової [1; 2; 12; 27; 28; 29; 34], розроблені ними методики зусиллями авторського колективу, до якого долучилися викладачі І. Петренко та Т. Манівська, було втілено у серії підручників і навчальних посібників з української мови для іноземних студентів медичних спеціальностей [14; 15; 16]. Практичну реалізацію завдань формування україномовної компетенції іноземних студентів-медиків здійснює колектив кафедри мовної підготовки 1 (Т. Алексеєнко, О. Алпатова, А. Боченков, К. Вакуленко, С. Гіль, О. Гребенщикова, Т. Демкова, С. Домніч, Т. Іванова, Н. Карпенко, О. Качинський, Т. Клочко, В. Косьміна, Л. Куплевацька, Т. Курилюк, І. Кушнір, Т. Манівська, І. Петренко, І. Селіна, Є. Седьма, О. Тітаренко, О. Тростинська, А. Ященко).

Таким чином, викладачами кафедри мовної підготовки 1 проведена значна наукова і методична робота з вивчення питань теорії та практики викладання української мови як іноземної, яка стала підґрунтям для науково-методичного осмислення особливостей навчання іноземних студентів української мови, розробки методики такого навчання та створення підручників і навчальних посібників для означеного контингенту іноземців.

Мета статті – проаналізувати концептуальні засади методики викладання української мови як іноземної та їхню практичну реалізацію на прикладі науково-методичної діяльності кафедри мовної підготовки 1 Навчально-наукового інституту міжнародної освіти ХНУ імені В.Н. Каразіна.

Науково-методичні засади створення підручників і навчальних посібників із мови навчання (української) розроблено Н. Ушаковою. Визначено, що підручник має бути засобом реалізації концепції мовної освіти іноземців, чинником формування ефективного мовного та освітнього середовища. Систематизовано вимоги до структурування змісту навчальної книги [24; 25; 26; 30].

Як було зазначено вище, першим досвідом практичного втілення науково-методичних пошуків кафедри у викладанні української мови як іноземної стало створення навчального комплексу для іноземних студентів, який складається з підручника «Українська мова для російськомовних іноземних студентів»

(О. Тростинська), навчального посібника «Знайомтесь – Україна» (Н. Ушакова, І. Петров) та тестів (Л. Бей).

Принциповою відмінністю підручника [17] від інших навчальних видань для іноземців було застосування порівняльного методу навчання: на основі аналізу основних явищ транспозиції і трансференції під час вивчення української мови російськомовними іноземцями навчальний матеріал було відібрано й організовано таким чином, щоб максимально оптимізувати навчальний процес і запобігти можливій негативній інтерференції. Підручник складається з трьох частин. Перша частина «Фонетико-граматичний курс української мови» містить 15 уроків, під час розробки методичної стратегії і визначення структури яких урахувались комунікативні потреби іноземних студентів у володінні українською мовою, актуальність граматичного і лексичного матеріалу для академічної і побутової сфери спілкування, пізнавальні інтереси студентів. Граматичний матеріал уроку представлено у вигляді таблиць і схем із коментарями та рекомендаціями з уживання граматичних конструкцій і форм у мовленні. До уроків включено тексти і діалоги, підібрані за принципом презентації граматичних явищ, на основі яких формується лексична компетенція учнів. Діалоги спрямовано на активізацію вивченого лексико-граматичного матеріалу у вільному мовленні. До уроків також уміщено систему вправ, яка включає вправи на спостереження, різноманітні тренувальні й комунікативні завдання та вправи на переклад з російської мови на українську, що дає можливість студентам засвоїти граматичні форми і явища та виробити навички їхнього використання в усному і письмовому мовленні. У другій частині підручника «Ділова українська мова» міститься загальна інформація про основні стильові ознаки офіційно-ділового стилю мовлення в українській мові та реквізити і правила складання ділових документів. Розроблена у другій частині система вправ спрямована на формування у студентів умінь і навичок складати українською мовою різні види найуживаніших документів. Третя частина «Українська мова за професійним спрямуванням» знайомить студентів з особливостями функціонування в українській мові наукового стилю мовлення, основними мовними засобами цього стилю та його основними жанрами. Як один із найбільш задіяних у навчальному процесі наукових жанрів розглядається студентська

наукова робота. Завдання цього розділу орієнтовані на формування в іноземних студентів навичок написання наукової роботи українською мовою.

Посібник із країнознавства «Знайомтесь – Україна» [31] складається із чотирьох розділів, спрямованих на розширення лексичного запасу, розвиток навичок читання та міжкультурного спілкування іноземних студентів. Метою посібника є забезпечення лінгвокультурної адаптації іноземних громадян, що перебувають в Україні, розвиток міжкультурної компетентності іноземців, знайомство з культурою України, її звичаями, системою освіти, особливостями суспільного життя. Перша частина посібника містить 8 країнознавчих тем, в яких подано основні відомості про історію та культуру України. Тексти забезпечені системою завдань, що контролюють процес читання й розуміння текстів. Кожний текст супроводжується списком лексичних одиниць, необхідних для засвоєння теми. До другої частини посібника вміщено додаткові матеріали – тексти соціокультурного характеру, які можуть бути використані у групах аспірантів, стажистів або студентів старших курсів факультетів гуманітарного профілю для розширення лексичного запасу й обсягу країнознавчих відомостей про Україну. Третя частина посібника складається з текстів для самостійного читання, у яких міститься цікава інформація про українські історичні пам'ятки, місця для відпочинку. До четвертої частини посібника ввійшли 5 тем для самостійної роботи, які реалізують завдання лінгвокультурної адаптації іноземців в українському мовному середовищі. У процесі роботи з посібником здійснюється взаємопов'язане навчання різних видів мовленнєвої діяльності.

До навчального комплексу включено контрольні тести, що перевіряють рівень засвоєння лексики та вивчених граматичних і лінгвокультурологічних тем, які увійшли до складу підручника і посібника. За допомогою тестів перевіряються знання активної лексики, української граматики, а також розуміння змісту вивчених країнознавчих тем. Тести можна використовувати як одну з форм поточного або підсумкового контролю під час навчального процесу, а також для самоконтролю студентів [21].

Значним унеском у розбудову методики викладання української мови як іноземної стала участь викладачів кафедри (О. Тростинська, Н. Ушакова) у розробці «Єдиної типової

навчальної програми з української мови для студентів-іноземців основних факультетів нефілологічного профілю вищих навчальних закладів України III-IV рівнів акредитації» [8], одного з основних чинників створення методичного та інформаційного забезпечення мовної підготовки іноземних студентів, які навчаються у ЗВО України. Програма складається з пояснювальної записки і трьох розділів. У пояснювальній записці містяться базові положення навчання української мови студентів-іноземців на основних факультетах. I розділ визначає мету, завдання, етапи, зміст, методи і форми навчання, форми контролю, орієнтовну тематику текстових матеріалів. У II розділі описано основний етап навчання (I-II курси), визначено зміст навчання на основному етапі, розподіл навчального матеріалу, вимоги до рівня володіння студентами видами мовленнєвої діяльності, комунікативні завдання, тематику за сферами спілкування, мовний матеріал, що необхідний для досягнення відповідного рівня мовної компетенції. Головна особливість Програми полягала в тому, що навчальний матеріал у ній було структуровано за принципами кредитно-модульної системи організації навчального процесу. У III розділі Програми подано опис завершального етапу навчання (III курс та перший семестр IV курсу), визначено комунікативні завдання, зміст навчання, зміст мовної компетенції, типи завдань і вимоги до підсумкового контролю та державного іспиту, який студенти мали скласти на завершення вивчення української мови. Програма рекомендована Міністерством освіти і науки України як навчальна програма для студентів-іноземців основних факультетів нефілологічного профілю вищих навчальних закладів України III-IV рівнів акредитації [21].

Відповідно до вимог програми авторським колективом кафедри (Т. Алексеєнко, О. Копилова, І. Кушнір, О. Тростинська, Н. Ушакова) створено підручник «Українська мова для іноземних студентів 1 курсу нефілологічних спеціальностей» [33]. Когнітивну основу кожного уроку підручника складає граматичний матеріал. Мовні явища, що вивчаються, організовано на структурно-семантичній основі за логіко-граматичним принципом у теми: суб'єктно-предикатні, об'єктні, означальні, обставинні відношення, що розглядаються на рівні простого речення. Граматичний матеріал за допомогою мовленнєвих зразків презентується у таблицях, які супроводжуються граматичним

коментарем, відпрацьовується у вправах різного ступеня складності, дедуктивно та індуктивно систематизованих, й активізується у комунікативних завданнях. Наявність у підручнику теоретичного матеріалу зумовлена складною граматичною будовою української мови (флексивна мова із розгалуженою применниково-відмінковою системою), для засвоєння якої без теоретичних узагальнень студенти мали б завчити велику кількість конкретних мовних зразків, співвіднесених із безліччю ситуацій їх функціонування. Систематизована та узагальнена презентація граматичного матеріалу спонукає інофонів до усвідомлення власних мовленнєвих дій, а розуміння змістового боку мовних явищ дозволяє співвіднести мовну одиницю та комплекс реальних умов її функціонування з конкретними комунікативними завданнями, що сприяє переведенню отриманих теоретичних знань у практичну площину мовленнєвих умінь. Таке подання граматичного матеріалу реалізує принцип наочності, що сприяє сприйняттю й запам'ятовуванню навчального матеріалу, принцип наростання труднощів, а також розвиток навичок і вмінь від спостереження до вживання вивчених граматичних явищ у мовленнєвій діяльності під час реальної комунікації [20].

Комунікативний підхід до навчання мови реалізовано у розділі «Мовленнєва практика». Комунікативні теми «На факультеті. У деканаті», «Моя майбутня професія», «Університети України», «Вища освіта», «Вільний час», «Місто, в якому ми живемо», «Міста України» містять діалоги, тексти для різних видів читання та аудіювання, мовленнєві ситуативні завдання, матеріали з українського мовленнєвого етикету. У підручнику представлено такі актуальні комунікативні інтенції: привітання, знайомство, порада, прохання, подяка, схвалення, співчуття, вітання і побажання.

Завдання соціокультурної адаптації вирішує, зокрема, рубрика «Мова і культура», що містить тексти соціокультурного характеру, головною метою яких є знайомство з культурою, національними традиціями українського народу («Українські імена», «Прислів'я та приказки», «Запорізька Січ» тощо).

Особливої уваги заслуговує аналіз навчального комплексу з української мови, розробленого викладачами кафедри (Т. Алексеєнко, І. Кушнір, Т. Манівська, І. Петренко, Н. Ушакова) для іноземних студентів медичних спеціальностей англійської

форми навчання, які за останні роки стали найбільшим контингентом іноземців, що здобувають вищу освіту у ЗВО України.

Комплекс базових навчальних посібників «Паралель» [14; 15; 16] – інтенсифікований курс української мови для англомовних студентів, які починають вивчати українську мову з нуля. Комплекс розрахований на 270 аудиторних академічних годин. Включає 3 навчальні посібники (рівні А1, А2, В1), уроки яких створені на загальнолітературній лексиці та тематично пов'язані з життям і навчанням іноземців в Україні.

Всі уроки побудовані за однаковою системою:

1) презентація концентрично розподіленого фонетичного і граматичного матеріалу з коментарем українською та англійською мовами, відібраного за функційно-комунікативним і синтаксичним принципами;

2) комунікативні зразки, в яких презентовано лексичний і граматичний матеріал теми;

3) система докомунікативних і умовно-комунікативних завдань, орієнтованих на комплексне й поетапне формування фонетичних, лексичних і граматичних навичок;

4) рубрика «Мовленнєва практика», матеріали якої спрямовані на формування та розвиток умінь у читанні, аудіюванні, говорінні та письмі.

Одиницями навчання в посібниках є тексти, адаптовані до відповідного рівня володіння мовою та комунікативні акти «як фрагменти процесу комунікації в межах певної комунікативної ситуації» [13: 133]. Структура навчальних посібників відповідає основним методичним принципам укладання посібників і підручників з мови навчання: свідомо-практичної комунікативної спрямованості навчання; особистісної та соціокультурної орієнтованості; комплексного оволодіння видами мовленнєвої діяльності; урахування особливостей використання мови-посередника.

У першій частині комплексу – «Вступний курс» (рівень А1) [15] – поступово подається фонетико-графічна система української мови з одночасним уведенням лексики та комунікативних зразків. Інформативно-ілюстративний складник створює мовно-культурний фон. Також курс має електронний додаток, який містить: аудіозаписи фонетичних тренінгів і завдань для розвитку аудитивних умінь; таблиці та схеми з презентацією граматичного

матеріалу; варіанти контрольних робіт до кожної теми; українсько-англійський словник активної лексики. Усі елементи додатку сприяють усвідомленому засвоєнню української мови іноземцями на початковому етапі.

Друга частина комплексу «Базовий курс» (рівень А2) [14] у стислому схематичному вигляді презентує функційно-граматичні аспекти прийменниково-відмінкової системи української мови та категорій часу й виду дієслів, проілюстровані навчальними мікротекстами й діалогами. Останні покривають широкий спектр комунікативних тем і спрямовані на активні форми роботи в групі. Розроблена авторами система завдань передбачає інтенсифіковане формування повного комплексу аспектичних мовних навичок і вмінь мовленнєвої діяльності.

Третя частина «Паралелі» – «Основний курс» (рівень В1) [16] реалізує такі функції, властиві навчальній літературі:

- навчальну (містить матеріал, орієнтований на реальні комунікативні потреби іноземних студентів, наприклад, таку важливу граматичну тему, як «Дієслова руху з префіксами та без»;

- інформаційно-ілюстративну (подає сучасно оформлений цікавий матеріал, містить ілюстрації-стимули до кожної з тем);

- розвивальну (сприяє розвиткові всіх видів мовленнєвої діяльності через завдання на зразок: *прослухайте..., скажіть..., напишіть..., уявіть собі, що...*);

- систематизувальну (готує студентів до розуміння мовців, до комунікативної взаємодії з ними, формує навички для подальшого вивчення й використання української мови, зокрема за професійним спрямуванням);

- контролю й самоконтролю (містить систему запитань і тестових завдань, які допомагають здійснювати контроль рівня сформованості комунікативної компетентності студентів).

Серед завдань чільне місце посідають аудитивні: комунікативно-перцептивні та умовно-комунікативні.

Отже, навчальний комплекс «Паралель» є системою базових навчальних посібників для іноземних студентів-медиків англомовної форми навчання, яка реалізує сучасні підходи до викладання української мови як іноземної (комунікативність, практичну спрямованість і врахування соціокультурного фону) та сприяє інтенсифікації навчального процесу.

Висновки. Результати наукових пошуків викладачів кафедри мовної підготовки І в галузі викладання української мови як іноземної та сучасного підручникотворення сформували лінгвометодичні засади навчання освітніх мігрантів державної мови як освітньої дисципліни, засобу формування комунікативної компетентності, адаптації в україномовному університетському просторі. Розробка системи підручників і навчальних посібників створила методичну основу взаємопов'язаного навчання аспектів мови і формування вмій мовленнєвої діяльності, формування соціокультурної компетентності.

Перспективи подальших досліджень полягають у теоретичному дослідженні та впровадженні в освітній процес електронних підручників і навчальних посібників з української мови, дистанційних курсів, що враховуватимуть завдання формування аспектичних компетенцій (фонетичної, граматичної, лексичної), які базуються на лінгвістичних характеристиках системи мови, і вмій спілкуватися в усіх сферах комунікації, зокрема навчально-професійній. Це вимагає вивчення потреб іноземних здобувачів вищої університетської освіти різних спеціальностей і освітніх рівнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєенко Т.М. Геймінгова технологія як метод формування міжкультурної компетентності студенті-нефілологів. Матеріали III Міжнародної науково-методичної конференції *«Мова й спеціальність: актуальні проблеми навчання іноземців у вищому навчальному закладі»*. Харків: ХНУРЕ, 2020. С. 6–10.
2. Алексєенко Т.М., Кушнір І.М., Ушакова Н.І. Навчальний комплекс з української мови «Паралель» для англomовних студентів-нефілологів. Матеріали міжнародної конференції *«Мовна освіта в сучасних ЗВО: тенденції, виклики, перспективи»* (20-21 травня 2021, Біла Церква). 2021. С. 128–132.
3. Алпатова О.В. Об'єктивація поняття «виховання» у фразеології української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Харків: Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди, 2016. 20 с.
4. Бей Л.Б. Тестові завдання до навчального комплексу з української мови. Харків, 2012. 91 с.
5. Бей Л.Б., Тростинська О.М. Особливості навчання української мови іноземних студентів на Сході України. *Мова і культура*. Т. 1 (113). Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. Вип. 11. С. 356–365.

6. Бей Л.Б., Тростинська О.М. Проблеми викладання української мови різним категоріям іноземних громадян. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків: Константа, 2008. Вип. 12. С. 48–59.
7. Вакуленко К.Р. Олекса Мишанич – дослідник давньої української літератури: дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2021. 208 с.
8. Єдина типова навчальна програма з української мови для студентів-іноземців основних факультетів нефілологічного профілю вищих навчальних закладів України 3–4 рівнів акредитації / за ред. Тростинської О.М., Ушакової Н.І. Київ: НТУУ «КПІ», 2009. Ч. 3. 52 с.
9. Карпенко Н.О. Структура, семантика і функції неподільних дієслівно-іменникових сполук у сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2009. 22 с.
10. Кожушко І.А. Інноваційні підходи та методи викладання експрес-курсу української мови як іноземної. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків. 2015. Вип. 27. С. 42–50.
11. Кожушко І.А. Формування концептосфери «мобільний зв'язок» в українській мовній картині світу: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2011. 16 с.
12. Кушнір І.М. Інтегративна модель методичної системи навчання української мови англомовних здобувачів вищої медичної освіти. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків, 2020. Вип. 37. С. 36–51. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2020-37-03>.
13. Кушнір І.М. Комунікативний акт як основна одиниця навчання української мови як іноземної. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків, 2020. Вип. 36. С. 131–148. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2020-36-10>.
14. Паралель: Українська мова для початківців: Базовий курс: навч. посіб. / Н.І. Ушакова, Т.М. Алексеєнко, І.М. Кушнір, Т.Є. Манівська, І.П. Петренко. Харків: Вид-во ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2018. 112 с.
15. Паралель: Українська мова для початківців: Вступний курс: навч. посіб. / Н.І. Ушакова, Т.М. Алексеєнко, І.М. Кушнір, І.П. Петренко. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. 63 с.
16. Паралель: Українська мова для початківців: Основний курс: навч. посіб. / Н.І. Ушакова, Т.М. Алексеєнко, І.М. Кушнір, І.П. Петренко. Харків: Вид-во ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2019. 119 с.
17. Тростинська О.М. Українська мова для російськомовних іноземних студентів. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. 126 с.
18. Тростинська О.М., Бей Л.Б., Петров І.В., Ушакова Н.І. Навчальний комплекс з української мови для іноземців. *Викладання мов у вищих*

- навчальних закладах освіти на сучасному етапі. *Міжпредметні зв'язки*. Харків, 2010. Вип. 16. С. 224–230.
19. Тростинська О.М., Кожушко І.А. Проблеми підготовки майбутніх викладачів української мови як іноземної. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків, 2014. Вип. 25. С. 58–65.
 20. Тростинська О.М., Копилова О.В. Граматичний аспект у викладанні української мови як іноземної. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. Міжпредметні зв'язки*. Харків, 2018. Вип. 32. С. 101–111. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2018-32-09>.
 21. Тростинська О.М., Петров І.В. Викладання української мови як іноземної: проблеми, пошуки, перспективи. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків: Константа, 2011. Вип. 18. С. 239–249.
 22. Тростинська О.М., Ушакова Н.І. Інтегрування змістової та організаційної складових навчання у модульній програмі з української мови для іноземних студентів-нефілологів. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків: Константа, 2008. Вип. 13. С. 92–101.
 23. Тростинська О.М., Ушакова Н.І. Соціально-культурний аспект навчальної програми з української мови для іноземних студентів. *Мова і культура*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. Вип. 11. Т. 7 (119). С. 268–275.
 24. Ушакова Н.І. Підручник з мови навчання для іноземних студентів як чинник формування ефективного освітнього середовища. *Проблеми сучасного підручника*. Київ: Педагогічна думка, 2011. Вип. 11. С. 451–457.
 25. Ушакова Н.І. Підручник з мови навчання як засіб реалізації концепції мовної підготовки іноземців у вищих навчальних закладах України. *Проблеми сучасного підручника*. Київ: Педагогічна думка, 2012. Вип. 12. С. 730–735.
 26. Ушакова Н.І. Принципи структурування змісту сучасного підручника з мови навчання для освітніх мігрантів. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків, 2017. Вип. 30. С. 142–155.
 27. Ушакова Н.І., Алексєнко Т.М. Концепція мовної підготовки іноземних здобувачів вищої медичної освіти (модель 1 – англomовна форма навчання). *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків, 2019. Вип. 34. С. 219–235. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2019-34-16>.
 28. Ушакова Н.І., Алексєнко Т.М. Модель організації професійно орієнтованої мовної підготовки іноземних студентів-медиків 2 курсу англomовної форми навчання. *Методологія та практика лінгвістичної*

- підготовки іноземних студентів. Вип. 14. Матеріали Всеукраїнської конференції 17 квітня 2020 р. Харків: ХНМУ, 2020. С. 107–109.
29. Ушакова Н.І., Алексеєнко Т.М., Кушнір І.М. Засоби візуалізації у навчанні української мови як іноземної. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків, 2022. Вип. 40. С. 80–95. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2021-40-06>.
30. Ушакова Н., Домніч С., Кушнір І., Тростинська О. Модель підготовки іноземних здобувачів вищої освіти в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2 (8), 2019. С. 32–48. DOI: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2019-8-2-32-48>.
31. Ушакова Н.І., Петров І.В. Знайомтесь: Україна. Тексти для читання і розвитку вмінь міжкультурного спілкування. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 120 с.
32. Ушакова Н.І., Тростинська О.М. Вивчення української мови студентами-іноземцями: концептуальні засади. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2014. Вип. 9. С. 12–21.
33. Ушакова Н.І., Тростинська О.М., Копилова О.В. та ін. Українська мова: підручник для іноземних студентів 1 курсу нефілологічних спеціальностей / за ред. Ушакової Н.І. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. 188 с.
34. Natalia Ushakova, Tetiana Aleksieienko, Iryna Kushnir, Iryna Zozulia, Tetiana Uvarova. Storytelling Technique in Teaching Ukrainian as a Foreign Language Remotely. *Theory and Practice in Language Studies*, 2022. Vol. 12. № 4. P. 629–638. DOI: <https://doi.org/10.17507/tpls.1204.02>.

Стаття надійшла до редакції 07.09.2022.

Статтю рекомендовано до друку 02.11.2022.

Як цитувати: Ушакова Н., Тростинська О., Кушнір І. Становлення і розвиток методики мовної підготовки іноземних студентів класичного університету. Частина 3. Навчання української мови. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2022. Вип. 41. С. 60–81. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2022-41-04>.

**FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE LANGUAGE
TRAINING METHODOLOGY FOR FOREIGN STUDENTS
AT CLASSICAL UNIVERSITY. PART 3. TEACHING
THE UKRAINIAN LANGUAGE**

Natalia Ushakova

Doctor of Pedagogics, Full Professor, Head of the Language Training
Department,
Institute of International Education for Study and Research,
V.N. Karazin Kharkiv National University
(61022, Kharkiv, 4 Svoboda Square); e-mail: ushakova.khnu@gmail.com;
orcid: <http://orcid.org/0000-0003-4917-7934>

Oksana Trostynska

PhD in Philology, Associate Professor, Language Training Department,
Institute of International Education for Study and Research,
V.N. Karazin Kharkiv National University
(61022, Kharkiv, 4 Svoboda Square); e-mail: okasana@ua.fm;
orcid: <http://orcid.org/0000-0002-2999-629X>

Iryna Kushnir

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Language Training Department,
Institute of International Education for Study and Research,
V.N. Karazin Kharkiv National University
(61022, Kharkiv, 4 Svoboda Square); e-mail: irina.kushnir.83@gmail.com;
orcid: <http://orcid.org/000-0002-4349-9652>

The article is another part of a series of scientific and methodical studies on the formation and development of language training methods for foreign students at classical university. Previous research has analyzed the formation of the conceptual foundations of language training of educational migrants of various study profiles, the history, principles, and features of language education of students of higher education of non-linguistic and philological specialties based on the activity of the Language Training Department 1 of V. N. Karazin Kharkiv National University.

The third part is devoted to the analysis of problems and achievements of the department in teaching Ukrainian as a foreign language. The gradual transition to teaching the state language was carried out from the end of the 90-s of the XX century. This required a rethinking of methodological approaches and principles, the development of principles and provisions of the methodology of teaching Ukrainian as a foreign language, and educational and methodical support of the teaching process.

The research tools of the article as a part of the series are the method of systematic analysis of the scientific work on the linguistic problems of the Ukrainian language done by the department's specialists, characteristics of dissertation studies, scientific publications, didactic work, and their methodical implementations. The main stages of the formation of the methodological foundations of teaching Ukrainian as a foreign language at classical university, the optimal methods of teaching language aspects, the formation of speech activity skills, the intercultural communication are also highlighted in the paper.

The authors defined the main scientific and methodological principles and components of the educational process organization (in particular, the development of the program as one of the main factors in the creation of methodical and informational support for language training of foreign students studying at Ukrainian universities). The authors relied on the concept of language education of foreigners presented in the first article of the series, the structure of the modern educational paradigm, analysis of the influence of the competence approach on curricula creation, and professionally oriented language training of foreigners.

The article also contains an analysis of some educational and methodical Ukrainian language guides and manuals that have been used for forming components of communicative competence of educational migrants during language acquisition in a new social-cultural environment, in the academic space of a Ukrainian classical university.

Keywords: *classical university, foreign students of higher education, Ukrainian as a foreign language.*

REFERENCES

1. Alekseenko, T.M. (2020). Heiminhova tekhnolohiia yak metod formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti studenti-nefilolohiv [Gaming Technology as a Method of Forming Intercultural Competence of Non-philology Students]. *Materialy III Mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii. Mova y spetsialnist: aktualni problemy navchannia inozemtsiv u vyshchomu navchalnomu zakladi [Proceedings of the 3rd International Scientific and Methodological Conference "Language and Speciality: Current issues of teaching foreigners at higher institutions"]*. Kharkiv: Kharkiv National University of Radio Electronics, pp. 6–10 [in Ukrainian].
2. Alekseenko, T.M., Kushnir, I.M. and Ushakova, N.I. (2021). Navchalnyi kompleks z ukrainskoi movy "Paralel" dlia anhlovnykh studentiv-nefilolohiv ["Parallel" Ukrainian course for English-speaking non-philology students]. *[Proceedings of the International Scientific and Methodological Conference "Language education at modern higher institutions"]*. Bila Tserkva, pp. 128–132 [in Ukrainian].

3. Alpatova, O.V. (2016). Obiektivatsiia poniattia “vykhovannia” u frazeologii ukrainskoi movy [Objectification of the Concept of “Education” in the Phraseology of the Ukrainian Language]. *Extended abstract of candidate’s thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
4. Bej, L.B. (2012). *Testovi zavdanna do navchalnoho kompleksu z ukrainskoi movy [Test Assignments for the Ukrainian Language Course]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].
5. Bej, L.B. and Trostynska, O.M. (2009). Osoblyvosti navchannia ukrainskoi movy inozemnykh studentiv na Skhodi Ukrainy [Peculiarities of Teaching Ukrainian to Foreign Students in the East of Ukraine]. *Mova i kultura [Language and culture]*. Kyiv, 1 (113), Vol. 11. pp. 356–365 [in Ukrainian].
6. Bej, L.B. and Trostynska, O.M. (2008). Problemy vykladannia ukrainskoi movy riznym katehoriiam inozemnykh hromadian [Problems of Teaching the Ukrainian Language to Different Categories of Foreign Citizens]. *Vykladannia mov u vyshchych navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky [Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations]*. Kharkiv, 12, pp. 48–59 [in Ukrainian].
7. Vakulenko, K.R. (2021). Oleksa Myshanych – doslidnyk davnoi ukrainskoi literatury [Oleksa Myshanych, a Researcher of Ancient Ukrainian Literature]. *Candidate’s thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
8. Trostynska, O.M. and Ushakova, N.I. (Eds.) (2009). *Yedyna typova navchalna prohrama z ukrainskoi movy dlia studentiv-inozemtsiv osnovnykh fakulitetiv nefilolohichnoho profilu vyshchych navchalnykh zakladiv Ukrainy 3–4 rivniv akredytatsii, Ch. 3 [The Unified Typical Study Program of the Ukrainian Language for Foreign Students of the Main Faculties of the Non-philological Profile of Higher Educational Institutions of Ukraine, 3-4 Levels of Accreditation, Part 3]*. Kyiv: National Technical University of Ukraine “KPI” [in Ukrainian].
9. Karpenko, N.O. (2009). Struktura, semantyka i funktsii nepodilnykh diieslivno-imennykovykh spoluk u suchasni ukrainskii movi [Structure, semantics and functions of indivisible verb-noun compounds in the modern Ukrainian language]. *Extended abstract of candidate’s thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
10. Kozhushko, I.A. (2015). Innovatsiini pidkhody ta metody vykladannia ekspres-kursu ukrainskoi movy yak inozemnoi [Innovative Approaches and Methods of Teaching an Express Course of the Ukrainian Language as a Foreign Language]. *Vykladannia mov u vyshchych navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky [Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations]*. Kharkiv, 27, pp. 42–50.

11. Kozhushko, I.A. (2011). Formuvannia kontseptosfery “mobilnyi zviazok” v ukrainskii movnii kartyni svitu [Formation of the Concept Sphere “Mobile Communication” in the Ukrainian Linguistic Picture of the World]. *Extended abstract of candidate’s thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
12. Kushnir, I.M. (2020). An Integrative Model of the Methodological System of Teaching the Ukrainian Language to English-speaking Students of Higher Medical Education. *Vykladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky [Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations]*. Kharkiv, 37, pp. 36–51 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2020-37-03>.
13. Kushnir, I.M. (2020). Communicative Act as a Main Unit of Learning the Ukrainian Language as a Foreign Language. *Vykladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky [Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations]*. Kharkiv, 36, pp. 131–148 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2020-36-10>.
14. Ushakova, N.I., Alekseenko, T.M., Kushnir, I.M., Manivska, T.Ie. and Petrenko, I.P. (2018). *Paralel: Ukrainska mova dlia pochatkivtsiv: Bazovyi kurs [Parallel. Ukrainian Language for Beginners: Basic Course]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].
15. Ushakova, N.I., Alekseenko, T.M., Kushnir, I.M. and Petrenko, I.P. (2017). *Paralel: Ukrainska mova dlia pochatkivtsiv: Vstupnyi kurs [Parallel. Ukrainian Language for Beginners: Introductory Course]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].
16. Ushakova, N.I., Alekseenko, T.M., Kushnir, I.M. and Petrenko, I.P. (2019). *Paralel: Ukrainska mova dlia pochatkivtsiv: Osnovnyi kurs [Parallel. Ukrainian Language for Beginners: Basic Course]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].
17. Trostynska, O.M. (2011). *Ukrainska mova dlia rosiiskomovnykh inozemnykh studentiv [Ukrainian Language for Russian-speaking Foreign Students]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].
18. Trostynska, O.M., Bej, L.B., Petrov, I.V. and Ushakova, N.I. (2010). Navchalnyi kompleks z ukrainskoi movy dlia inozemtsiv [Ukrainian Course for Foreigners]. *Vykladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky [Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations]*. Kharkiv, 16, pp. 224–230 [in Ukrainian].
19. Trostynska, O.M. and Kozhushko, I.A. (2014). Problemy pidhotovky maibutnikh vykladachiv ukrainskoi movy yak inozemnoi [Problems of Training Future Teachers of Ukrainian as a Foreign Language]. *Vykladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity na*

- suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky [Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations].* Kharkiv, 25, pp. 58–65 [in Ukrainian].
20. Trostynska, O.M. and Kopylova, O.V. (2018). Grammatical aspect in teaching Ukrainian as a foreign language. *Vykladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky [Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations].* Kharkiv, 32, pp. 101–111 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2018-32-09>.
 21. Trostynska, O.M. and Petrov, I.V. (2011). Teaching of the Ukrainian Language as a Foreign One: Problems, Search, Perspectives. *Vykladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky [Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations].* Kharkiv, 18, pp. 239–249 [in Ukrainian].
 22. Trostynska, O.M. and Ushakova, N.I. (2008). Intehruvannia zmistovoi ta orhanizatsiinoi skladovykh navchannia u modulnii prohrami z ukrainskoi movy dlia inozemnykh studentiv-nefilolohiv [Integration of Content and Organizational Components of Education in a Ukrainian Language Module Program for Foreign Non-philology Students]. *Vykladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky [Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations].* Kharkiv, 13, pp. 92–101 [in Ukrainian].
 23. Trostynska, O.M. and Ushakova, N.I. (2009). Sotsialno-kulturnyi aspekt navchalnoi prohramy z ukrainskoi movy dlia inozemnykh studentiv [The Socio-cultural Aspect of the Ukrainian Language Curriculum for Foreign Students]. *Mova i kultura [Language and culture].* Kyiv, 11, Vol. 7 (119), pp. 268–275 [in Ukrainian].
 24. Ushakova, N.I. (2011). Pidruchnyk z movy navchannia dlia inozemnykh studentiv yak chynnyk formuvannia efektyvnoho osvitnoho seredovyshcha [A Textbook on the Language of Instruction for Foreign Students as a Factor in the Formation of an Effective Educational Environment]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka [Problems of the modern textbook].* Kyiv, 11, pp. 451–457 [in Ukrainian].
 25. Ushakova, N.I. (2012). Pidruchnyk z movy navchannia yak zasib realizatsii kontseptsii movnoi pidhotovky inozemtsiv u vyshchykh navchalnykh zakladakh Ukrainy [A Textbook on the Language of Instruction as a Means of Implementing the Concept of Language Training of Foreigners in Higher Educational Institutions of Ukraine]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka [Problems of the modern textbook].* Kyiv, 12, pp. 730–735 [in Ukrainian].

26. Ushakova, N.I. (2017). The principles of structuring the content of the modern textbook on a language of study for educational migrants. *Vykladannia mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky [Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations]*. Kharkiv, 30, pp. 142–155 [in Ukrainian].
27. Ushakova, N.I. and Alekseenko, T.M. (2019). The conception of language training of applicants for higher medical education (model 1 – the English-language mode of study). *Vykladannia mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky [Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations]*. Kharkiv, 34, pp. 219–235 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2019-34-16>.
28. Ushakova, N.I. and Alekseenko, T.M. (2020). Model orhanizatsii profesiino orientovanoi movnoi pidhotovky inozemnykh studentiv-medykiv 2 kursu anhlomovnoi formy navchannia [Model of Organization of Professionally Oriented Language Training of Foreign Medical Students of the 2nd year of the English-language Form of Education]. *Metodolohiia ta praktyka lnhvistychnoi pidhotovky inozemnykh studentiv [Methodology and Practice of Linguistic Training of Foreign Students]*. Vol. 14. Kharkiv: KhNMU, pp. 107–109 [in Ukrainian].
29. Ushakova, N.I., Alekseenko, T.M. and Kushnir, I.M. (2022). Visual aids in teaching Ukrainian as a foreign language. *Vykladannia mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky [Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations]*. Kharkiv, 40, pp. 80–95 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2021-40-06>
30. Ushakova, N., Domnich, S., Kushnir, I. and Trostynska, O. (2019). Model pidhotovky inozemnykh здобувачив vyshchoi osvity v Kharkivskomu natsionalnomu universyteti imeni V.N. Karazina [Model of training of foreign students of higher education at V.N. Karazin Kharkiv National University]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal “Universytety i liderstvo” [International Scientific Journal “Universities and Leadership”]*, 2 (8), pp. 32–48 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2019-8-2-32-48>
31. Ushakova, N.I. and Petrov, I.V. (2012). *Znaiomtes: Ukraina. Teksty dlia chytannia i rozvytku vmin mizhkulturnoho spilkuвання [Meet: Ukraine. Texts for Reading and Developing Intercultural Communication Skills]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].
32. Ushakova, N.I. and Trostynska, O.M. (2014). Vyvchennia ukrainskoi movy studentamy-inozemtsiamy: kontseptualni zasady [Learning of the Ukrainian Language by Foreign Students: Conceptual Foundations]. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi [Theory*

- and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language*]. Lviv, 9, pp. 12–21 [in Ukrainian].
33. Ushakova N.I., Trostynska O.M., Kopylova O.V. et al. (2017). *Ukrainska mova: pidruchnyk dlia inozemnykh studentiv 1 kursu nefilologichnykh spetsialnosti* [Ukrainian language: a textbook for 1st year foreign non-philological students]. Ushakova, N.I. (Ed.). Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].
34. Ushakova, N., Alekseenko, T., Kushnir, I., Zozulia, I. and Uvarova, T. (2022). Storytelling Technique in Teaching Ukrainian as a Foreign Language Remotely. *Theory and Practice in Language Studies*, 12(4), pp. 629–638 [in English]. DOI: <https://doi.org/10.17507/tpls.1204.02>.

The article was received by the editors 07.09.2022.

The article was recommended for printing 02.11.2022.

In cites: Ushakova N., Trostynska O., Kushnir I. (2022). Formation and development of the language training methodology for foreign students at classical university. Part 3. Teaching the Ukrainian language. *Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University, 41, pp. 60–81. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2022-41-04> [in Ukrainian].